

Arjen historiaa

Hyvinvointiyhteiskuntaa kohden

Suomalaisten työttömyysturvaa parannettiin 1960-luvun alussa. Vuoden 1962 alusta astui voimaan työeläkelaki ja 1964 sairasvakuutuslaki. Kuusikymmentä luvun alkuvuosina pidentyivät myös vuosilomat neliviikkoisiksi. Lisääntyvä vapaa-aika nosti kansalaisten kulutusta yhä enemmän, varsinkin kun laki vapaista lauantaista astui voimaan 1960-luvun puolivälissä. Mutta siitä huolimatta suuret rakennemuutokset ravistelivat Suomea. Maaseutu autioitui, palveluammatit tai Ruotsin teollisuuden pitkälle viety automaatio veti väkeä töihin.

Vuonna 1966 teollisuuden palveluksessa olevien määrä ohitti maataloudessa työtä tekevien määrän. Vuosikymmenen puolivälissä suomalaisista 75 % omisti television.

Vasta 1970-luvulla Suomen voi katsoa lähestyneen muiden Pohjoismaiden hyvinvointitasoa. Yksityinen kulutus kaksinkertaistui 1950-luvun alun tasolta vuoteen 1975 mennessä. Elintason nousu kuitenkin taittui 1970-luvun energiakriisiin myötä selvästi. Seuraava vuosikymmen oli tasaisen vaurastumisen aikaa. Kuluttajan ohjelmien luku, 1980-luku, lisäsi kodinkoneiden ja teknisten laitteiden määrää. Stereot ja videot muuttivat olohuoneessa television ja kirjahyllyn harmoniaa. Mikroaaltouunit ja astianpesukoneet säätelivät keittiökaapistoja suunnittelua. Makuuhuoneessa sanottiin hyvää yötä vesisängyn reunalla ja aamulla hampaat harjattiin sähköhammasharjalla. Perinteiset papiljotit jäivät föönien ja kihartimien yleistyttyä lähes tulkoon kokonaan pois käytöstä.

Urbanisoitua Suomi

Sodan jälkeen Suomeen oli perustettu yli 100 000 pientilaa siirtoväen ja rintamamiesperheiden asuttamiseksi. Tilojen lukumäärä väheni 1950-luvun lopun 331 000 tilasta 34 000 tilaa 1960-luvun loppuun tultaessa. Vuonna 1985 vain 10 % ammattimiesperheistä toimivasta väestöstä sai ansiotulota maa- ja metsätalouden piiristä. Vuonna 1990 tuotantoa oli vain 128 000 tilalla.

Siirtolaisuus oli suurimmillaan 1960-luvulla. Muuttoaalto vei vuosittain tuhansia muuttajia Ruotsiin korkeampien palkkojen houkuttelemisena. Todelliset massamuuton vuodet olivat 1969, kun Suomesta lähti 54 000 henkilöä ja 1970, jolloin lähtijöitä oli 53 200. Tämä vaikutti jopa väkilukumme alentumiseen ensimmäisen kerran sitten 1860-luvun nälnhädän.

Elinkeinorakenteen muuttuminen maatalousyhteiskunnasta tietoyhteiskunnaksi on autoittanut maaseudun ja aiheuttanut väestön keskittymisen kaupunkisektoreihin sekä eteläiseen Suomeen. Luonnollisesti tämä on vaikuttanut ja suuresti muuttanut kulutustottumuksia. Kaupunkilaiset käyttävät tunnetusti enemmän palveluja ja hankkivat peruselintarvikkeet vähittäiskaupasta.

Juustohöylä - talouskriisin leikkaaja

Kulutus kiihtyi rajusti 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa tapahtui suuri romahdus. Talouslama vavisutti Pohjolan Japaniksi kutsutun Suomen hyvinvointia. Konkurssit ja työttömyys saavuttivat valtaisan mittasuhteet. Kansalaisten kekseliäisyys oli koetuksella, kun oli mietittävä miten arjesta voi selvitä ilman sitä kaikkea mihin oli totuttu. Viranomaiset saivat perustaa useita työryhmiä etsimään keinoja millä syrjäytyneet ja pitkäaikaistyöttömät pelastetaan ja miten yhteiskunnan pyörittäjä, raha, saadaan liikkeelle. Menoja leikattiin lähes paniikinomaisissa tunnelmissa. Juustohöylä-nimitys antaa leikkauksille väärän kuvan. Viipaleet olivat paksuja.

Lamasta seurasi leipäjonoja, ylivelkaisia kansalaisia, velkasaneerauksen uhreja ja pankille omaisuutensa menettäneitä. Sosiaaliset ongelmat kasvoivat. Rasismi nosti päätään ihmisten kysellessä miten valtiolla oli varaa ottaa vastaan pakolaisia ja ylläpitää heitä, kun omat kansalaiset elivät kädestä suuhun. Laman aikana suomalaiset eivät ostaneet enää vaatteita samaa vauhtia kuin ennen. Kestokulutustavaroiden hankintaa lykättiin ja matkailusta luovuttiin. Ruokamenojakin oli karsittava tai osteltava halvemmalla. Pitkäaikaistyöttömiksi joutuneet säästivät terveydenhoidossaan. Rahat eivät aina riittäneet edes välttämättömämpään.

Talous lähti lopulta kasvuun ja 1990-luvun puolivälissä selvä toipuminen lamasta näkyi. Vuonna 1995 jo lähes joka toisella oli auto ja televisio. Vuosikymmenen loppupuolella Euroopan unioni ja rahaliitto vakauttivat taloutta. Tänäpäivinä yhä useammalla on taskussa kännykkä ja kotona internet-yhteys.

Koteja kohennettiin 1950-luvulla

Jo sotavuosina luotu kotitalouksien neuvontajärjestelmä opasti kansalaisia järkevään taloudenpitoon ja jokapäiväisten ostosten tekoon sekä siivousten ja pyykkipäivien järjestelyyn. Työtä riitti kotien kohentamisessa

ja perheenemäntien neuvonnassa. Vaikeiden aikojen jälkeen oli opittava elämään toisenlaisessa maailmassa. Uusien kodinkoneiden käyttöön tutustuttiin miesväen kanssa Työtehoseuran järjestämissä näytöksissä.

Asuntojen varustelutaso oli nykypäivän tilanteeseen verrattuna todella alkeellinen. Tänä itsestään selvyydeltä tuntuvat mukavuudet kuten WC ja vesijohto yleistyivät vasta 1950-luvun kuluessa. Ensimmäisten kodinkoneiden hankintajärjestyksen saneli juuri vesijohdon olemassaolo. Pesukone hankittiin mikäli viemäröinti ja vesijohto kuuluivat talouteen. Jääkaapin tarkoituksen mukaisuus perusteltiin sairauksien ehkäisyllä. Kylmässä ruoka säilyi paremmin. Tähteitä käytettiin tarkemmin hyväksi ja kaupasta saattoi ostaa useamman päivän tarpeen lihaa ja makkaraa, koska ne säilyivät kotonakin jääkaapissa.

Pölynimurin hankinta vaatii vissiä harkintaa ja tehokkuuden puntarointia

Vaikka tomunimijöiden vaikutus hygieniaan tehokkaassa siivouksessa tunnettiin hyvin jo ennen sotavuosia, ei pölynimurin hankinta ollut aivan yksinkertainen päätös 1950-luvulla. Pölynimuri oli niin kallis, ettei sitä voitu suositella edes kaikkiin sähköistettyihin talouksiin. Se oli tarpeen vain niissä kodeissa, joiden siivouksessa voimia ja aikaa vei raskaiden mattojen ja pehmustettujen kalusteiden kantaminen tuuletusparvekkeelle tai pihan puistelualueelle.

Pölynimuria valittaessa oli kiinnitettävä huomiota siihen, että sen puhdistuskyky oli hyvä ja kunnostaminen vaivatonta. Huoneistoissa käytettävää imuria ei suositeltu lehmien ja hevosten puhdistamiseen, sillä navetan ja tallin haju iskostui pölynimuriin lähtemättömästi. Huomautus oli tuohon aikaan aivan asiallinen, sillä väestöstä 70 % asui maaseudulla ja lähes puolet suomalaisista hankki elantonsa maataloustehtävissä.

Työtehoseura teki laskelman pölynimurin aiheuttamasta työn säästöstä 1 vuoden aikana 2 huoneen, matoilla ja pehmustetuilla huonekaluilla sisustetussa huoneistossa:

Matot ja lattiat puhdistettu pölynimurilla lakaisun asemasta 276 päivänä.

Työajan säästö 7 minuuttia päivää kohden, yhteensä 1 932 minuuttia.

Matot ja lattiat puhdistettu pölynimurilla mattojen ulkona piiskaamisen asemasta 24 päivänä.

Työajan säästö 22 minuuttia päivässä.

Huonekalut puhdistettu pölynimurilla ulkona piiskaamisen asemasta 4 päivänä.

Työajan säästö 27 minuuttia päivässä.

Säästetty aika yhteensä 2 568 minuuttia eli 42 tuntia 48 minuuttia.

Markoiksi tämä muutettiin vertailemalla vuoden 1950 siivoojien työpalkkakustannuksia, jolloin työn säästön arvo oli 4 279 mk. Pölynimurille laskettu kustannus, johon sisältyi ostohinnan kuoletukset, korot ja sähkö, arvioitiin vuodessa 1 802 markaksi. Kun summa vähennettiin säästetyn työn arvosta saatiin vuotuisen voiton osuudeksi 2 477 mk.

Pölynimuri oli siis tuiki tarpeellinen, varsinkin, jos siivosi yhtä utterasti kuin Työtehoseura laskelmissaan edellytti.

Säännöstely nosti kahvin kansallisjuomaksi

Vuosikymmenen vaihtuminen 1950-lukuun viritti uskoa uuteen elämään sodan tuhojen, pulan ja jatkuvan puutteen jälkeen. Puolivuosisataa tuntui merkittävältä etappina ajanjuoksussa. Vaurastuminen johtui paljolti Korean sodan aiheuttamasta noususuhdanteesta. Suomenkin vienti veti ja valuuttavaranto kasvoi. Valuttaa oli oltava, jos mieli hankkia ulkomaisia tuotteita markkinoille. Kansanhuoltoministeriö oli tehtävänsä tehnyt ja se lakkautettiin vuoden 1949 päätteessä. Puutetta puolivuosisadan vaihe ei vienyt, vaikka säännöstelyn purku pystyttiin aloittamaan heti sodan jälkeen. Ostokortteja oli vielä käytössä, sillä säännöstelyn piiriin kuuluivat margariini, sokeri ja kahvi. Kansallisjuoman maineessa pysyttelevä kahvi vapautui vasta 1954.

Jatkosodan syyttyä kesällä 1941 kahvin tuonti oli tyrehtynyt kokonaan. Korvike kehitettiin korvaamaan vähenevää kahvivarantoa. Viljan puutteen vuoksi korvikkeen käytöstä oli kuitenkin luovuttava huhtikuussa 1943 ja siirryttiin säännöstelyn alaisuuteen saatetun kahvinvastikkeen käyttöön. Vastike valmistettiin seoksesta, jossa oli 85 % viljaa sekä 15 % sikuria ja sokerijuurikasta.

Kahvinvastike vapautui säännöstelystä 1946, kun oikeaa kahvia ryhdyttiin jakamaan kansalle tilauskuponkijärjestelmän mukaisesti. Kahviannokseen olivat oikeutettuja myös lapset, koska sen katsottiin olevan hyödyksi lasta hoitavalle äidille. Sodan jälkeen ensimmäinen laivalastillinen aitoa kahvia saapui maahamme helmikuussa 1946. Turun satamassa Herakles-laivasta purettiin 2,5 miljoonaa kiloa kahvia, josta riitti jaettavaksi puolikiloa kuluttajaa kohden.

Vuoden 1948 alusta tuli markkinoille verokahvi, jota sai aluksi ostaa vapaasti. Verokahvia nimensä mukaisesti verotettiin ankarasti. Se vapautettiin säännöstelystä kesäkuussa 1948, mutta kovan kysynnän vuoksi vapaa myynti piti lopettaa syksyllä 1950. Lopullinen kahvin vapautuminen 1954 sai pannut porisemaan kaikkialla ja kahvia opittiin juomaan niin arkena kuin juhlapäivinä. Muualla ei tänäänkään keitetä niin ahkeraan kahvia kuin

meillä. Euroopan vapaamielisempi suhtautuminen alkoholiin on vaikuttanut erilaisen juomakulttuurin syntyyn merkittävässä määrin.

Uutta perinteisen tilalle

Nuoriso omaksui 1950-luvulla nopeasti uudet kulutustottumukset ikuisuuksilta tuntuneiden pulavuosien jälkeen. Mallia katsottiin amerikkalaista elämäntapaa kuvaavista elokuvista. Levyautomaatit, kellohelmat tärkättyine alushameineen, jäätelöbaarit ja tanssilavat kuuluivat aikuistuvien nuorten maailmaan. Nuorisomuoti alkoi etsiä omaa tyyliään ja villi meininki kauhistutti vanhempaa sukupolvea, jolle sotavuodet olivat lähtemättömästi jättäneet toisenlaisen elämänarvojen järjestyksen.

Design avasi vientimarkkinat

Säännöstelyn päätyttyä suomalainen vaateteollisuus eli nousukautta 1950-luvulla. Vaateteollisuuden kotimaisuusaste oli korkea, eikä tuontirajoitusten vuoksi alalla ollut ulkomaista kilpailua. Tuotanto keskittyi kotimaan markkinoille. Tuonnin vapauduttua varsinkin kutomateollisuus joutui ahdinkoon. Tuotanto ei pystynyt vanhentuneen konekannan vuoksi vastaamaan syntyneeseen kilpailuun ja monet joutuivat sulkemaan tehtänsä.

Marimekko avasi pääsyn ulkomaanmarkkinoille muutamassa vuodessa perustamisensa (1951) jälkeen. Yhtiö loi omaperäisen mallistonsa palkkaamalla korkeasti koulutetut suunnittelijat. Marimekon esimerkki innosti muitakin yrityksiä nostamaan luovaa suunnittelua tuotannon tueksi, jolloin syntyi käsite design. Mallistoja esiteltiin muotimessuilla. Ensimmäiset vientisopimukset tehtiin Neuvostoliiton kanssa 1950-luvun lopussa.

Dongarit ja Jamekset

Mitäpä muutakaan 1950-luvun puolivälissä voisi rahaton kanadalainen merimies Suomessa tehdä kuin myydä vaatteet päältänsä. Ja hyvä oli, että kauppaa hierottiin Helsingin Sörnäisissä Vaaksa Oy:n toimitusjohtaja Reino Liljan kanssa. Vaaksa oli erikoistunut työvaatteiden valmistukseen. Merimies halusi myydä toimitusjohtaja Liljalle jalassaan olevat siniset työhousut, jollaisia Amerikoissa hänen mukaansa käyttivät kaikki. Johtaja Lilja oli heti tilanteen tasalla. Hän oli matkustellut paljon ja kerännyt matkoiltaan ideoita ja vaatemaleja tehtaalleen. Menestystuotteeksi noussut duffelitakki oli yksi tällä tavoin syntyneistä vaatemaleista.

Merimies sai Vaaksan varastosta uuden vaateparren. Kauhtuneet ja repaleiset housut höyrytettiin siistiksi ja niistä valmistettiin kaavat. Aluksi oikean puuvillakankaan löytäminen tuotti vaikeuksia. Pian kuitenkin dongarit nousivat niin suosituiksi, että vaikka tehdas pyöri täydellä teholla, housuja olisi mennyt enemmän kuin niitä ehdittiin valmistamaan. Kauppiat odottelivat varaston ovella ja asiakkaat jonottivat kaupoissa. Vaaksan farmarit saivat myöhemmin nimekseen Väiskit. Tyttöjen mallissa vetoketju ommeltiin sivusaumaan ja farmareita myytiin Can-Can -nimisinä.

Saapashousuistaan kuuluisaksi tulleen Mattisen Teollisuus Oy:n Jamekset nimettiin filmitähti James Deanin mukaan. Vuonna 1959 amerikkalainen elokuvayhtiö antoi luvan nimen käyttöön. Mattiset järjestivät kauppiaille ja nuorille show-iltoja, joiden myötä Jameksien menekki kasvoi. Nuorison omaehtoinen pukeutuminen oli tullut jäädäkseen. Mattisten aloitteesta Suomeen perustettiin Nuorten Muotineuvosto 1961. Tänä päivänä farkut kuuluvat suomalaisten vaatekaappiin ikään katsomatta ja merkkejäkin on myynnissä mitä moninaisempia.

Vaatteet tukevat aatetta

Nuorisoliikkeet ja jengien omat tyylit syntyivät iskelmämusiikin ja filmitähti-kultin ympärille 1950-luvulla. Kuusikymmentä luvulla nuoriso nousi barrikadeille kaikkialla länsimaissa. Syntyi Beatles, Rolling Stones ja The Who. Pohjolan perukoillakin tiedettiin mikä oli Lontoon Carnaby Streetin ja Kings Roadin viimeisin villitys. Radikaali opiskelijaliike huipentui 1968 Pariisin mellakoihin. Suomessa opiskelijat valtasivat muutamaksi tunniksi Vanhan ylioppilastalon ja tempauksellaan siirättivät Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan 100-vuotisjuhlat Konservatorion tiloihin.

Hippikansa alkoi vaelluksensa 1960-luvun lopussa, vaikka varsinaisesti 1970-luku oli ensimmäisten vaihtoehtoista elämäntapaa ajavien liikkeiden syntyä. Kapinoitiin kulutusyhteiskuntaa ja maapallon saastumista vastaan. Seitsemänkymmentä luku syytti nuoria historiattomuudesta. Diskojytä vei tilaa paritanssilta. Viisikymmenluku lämmitettiin uudestaan ja muotivaatteet hakivat piirteitä 1920-luvusta. Vuosikymmenen lopussa Punk räjäytti kapinamielisten tajunnan Lontoossa. Alkoi uuden aallon nuorisokulttuuri, jolle liiallinen siisteyskin näytti olevan eliitin huvittelumuoto.

Nuorisokulttuurien kirjossa on selviä alueita; on poikkeavat, boheemit ja radikaalit liikkeet. Nuoret ovat suvaitsevaisia, mutta vain omiensa joukossa. Boheemien ja radikaalien piireissä liikkuvat lähinnä taiteilijat, opiskelijat ja varttuneempi nuoriso, joille yhteisenä asiana on protestoida yhteiskunnan vallitsevia arvoja ja normeja vastaan. He kokoontuvat joko omien filosofioidensa taakse noudattamaan individuaalista elämäntapaa tai he hakeutuvat vaikuttajan paikalle pyrkiä muuttamaan aktiivisesti yhteiskunnan kehityksen suuntaa.

Välttämättä tätä ei enää mielletä nuorten kapinalliseksi, koska vaihtoehtoisia ajatuksia esittävät muidenkin ikäryhmien edustajat. Poikkeavat nuoret pyörivät jengeissä ja käyttäytyvät epäsovinnaisesti. Heillä ei ole varsinaista toiminnallista päämäärää vaan käytös syntyy omien ristiriitojen pohjalta. Varsinkin varhaisnuoret uhmaavat käytöksellään vanhempiaan ja opettajiaan. Vaateparsi kertoo paljon käyttäjänsä maailmankuvasta.

Puhelin - teknisestä apuvälineestä statussymboliksi

On vuosi 1876. Aleksander Bell patentoi puhelinkoneen. Aivan kuin alan johtavaksi aikovan maan kuuluukin, avaa Suomi ensimmäisen puhelinyhteyden heti seuraavana vuonna. Puhelimesta otettiin yhteys veivillä keskukseen, jossa puhelu yhdistettiin tilaajan antamaan numeroon. Puhelimien mikrofonit toimivat aluksi paristoilla. Keskusparistojärjestelmän avulla puhelinkohtaisten virtalähteiden käytöstä voitiin luopua 1912. Samalla kaupunkikuvaan ilmestyivät ensimmäiset puhelinkopit. Vuoden 1910 tilaston mukaan Suomessa oli 34 900 puhelinta.

Puhelinliikenteen automatisointi pääsi alkuun 1920-luvulla. Vuonna 1929 Helsingissä oli 25 500 puhelinta, joista oli mahdollisuus soittaa suoraan toiseen liittymään. Automaattikeskus turvasi puhelusalaisuuden käsivälitteistä keskusta paremmin ja oli huomattavasti nopeampi. Lisäksi puhelut välittyivät soittajalta toiselle mihin vuorokauden aikaan hyvänsä.

Liittymien kiihtyvä vauhti

Ensimmäiset ulkomaanpuhelut soitettiin Helsingistä Tallinnaan vuonna 1918 avatun yhteyskaapelin kautta. Kaukopuhelut Eurooppaan olivat mahdollisia vuoden 1928 jälkeen, kun Turusta vedettiin merikaapeli Ruotsiin.

Sotien jälkeen puhelintiheys alkoi kasvaa vauhdilla. Vuonna 1955 Suomi oli kolmastoista maailman puhelintilastossa. Maassamme oli 98 puhelinta tuhatta henkilöä kohden. Helsingissä asennettiin päivässä lähes 40 puhelinta. Puhelun hinta Helsingin Puhelinyhdistyksen alueella oli puhutun ajan kestosta riippumatta 2 markkaa. Puhelinosake maksoi 60 000 silloista markkaa. Suomi alkoi täyttyä puhelimista; 1950-luvun lopussa rikottiin 600 000 raja ja 1960-luvun loppuun tultaessa puhelinliittymiä oli jo 1 miljoona.

Kaukopuhelut veloitettiin 1950-luvulla kestoajan ja laadun mukaan. Kaukolinjojen omistaja oli Suomen valtio. Pikapuhelu oli aina kaksi kertaa nopeampi ja kalliimpi kuin tavallinen. Hätäpuhelun sai tavallisen puhelun hinnalla, vaikka se välitettiin aina ennen muita puheluja. Hätäpuhelua ei kuitenkaan voinut tilata, ellei kyseessä ollut "yleinen ja pakottavaa laatua oleva hätätila". Pikapuhelun edelle pääsi erittäin kiireellisellä puhelulla tai salamapuhelulla. Kiireellinen tilaus oli kolme kertaa tavallista puhelua kalliimpi ja salamapuhelusta veloitettiin 20-kertainen hinta. Kaukopuheluihin saattoi liittää henkilöpuhelupalvelun, jolloin puhelun vastaanottaja haettiin puhelimeen vaikka lähetin välityksellä.

Kannettavasta kamerapuhelimeen

Tänään Suomi on maailman johtava matkapuhelin maa. Maamme kuuluu alan kehittäjiin. NMT-verkon rakentamisesta tehtiin päätös 1977. Verkko oli valmis vuonna 1982. Ensimmäiset kannettavat puhelimet asennettiin autoihin. Ne toimivat 450 MHz:n taajuudella, painoivat 10 kiloa ja maksoivat 20 000 markkaa. Käsipuhelimet tulivat markkinoille 1986. Vielä vuonna 1990 kevyin NMT-puhelin painoi yli 2 kiloa. Puhelimet kevenivät nopeasti 1990-luvulla, mutta hinta pysyi pitkään 10 000 markan tietämissä.

GSM tuotiin markkinoille 1992. Ja kaksi vuotta myöhemmin matkapuhelimet saivat tekstiviestipalvelut. Kaksitaajuusverkot ovat olleet käytössä vuodesta 1998. WAP jäi markkinoiden kummajaiseksi, sen perimmäinen olemus ei avautunut käyttäjäkunnalle. Vuonna 1990 yli miljoonalla suomalaisella oli matkapuhelin. Tämän vuosituhannen alussa matkapuhelimien määrä ylitti 3 miljoonan rajan. Nyt meille kaupitellaan taskutietokonetta, jossa on radio, puhelin ja paikannuslaite.

Tammikuussa 2002 Nokia esitteli uutuustuotteenaan maailman jetzet-piirin luksuskännykän, joka on tarkoitettu niille, "jotka haluavat vain parasta". Parasta tässä tapauksessa on yksilöllinen timanttikoristelu, jalometalliset kuoret ja nahkasomisteet. Räätilintyönä tehtyyn puhelimeen voi lisäksi valita safiirikiteisen näyttöruudun. Hintaa komeudelle kertyy parhaimmillaan 24 000 euroa. Kamerapuhelin on alkanut kiinnostaa yhä enemmän kuluttajia ja tänään Kaukoidän maissa menekki on ollut suurempaa Euroopan markkinoihin verrattuna.

Television kehittelyn vuodet

Suomessa television alkutaival kangerteli, vaikka sotavuosien jälkeen kehitys eteni muualla Euroopassa vauhdilla. Alan huippunimiä olivat venäläinen professori Mark I. Krivocheev ja moskvalainen tv-alan asiantuntija Sergei Novakowsky ja saksalainen tohtori Walter Bruch. Tohtori Bruch työryhmineen komennettiin kehittämään Neuvostoliiton televisiotoimintaa. He suunnittelivat Berliinissä 625-juovaisen tv-vastaanottimen Neuvostoliiton markkinoille. Lähetykset alkoivat syyskuussa 1948. Sama 625-standardi valittiin myös Itä-Saksan televisioon, jonka säännölliset lähetykset alkoivat 1951.

Vähitellen 625-standardi hyväksyttiin yleisesti koko Euroopassa. Kehittelytyön myötä Länsi-Euroopan lähetystaajuus erosi itäisen Euroopan ja Neuvostoliiton järjestelmästä. Tämä hankaloitti aikoinaan Tallinnan tv:n seuraamista Etelä-Suomessa.

Kiinnostus televisiotoimintaan oli vahva myös Suomessa heti sotien jälkeen. Jo vuonna 1947 Yleisradion johtokunta sai käsiteltäväkseen ehdotuksen koeluontoisesta tv-toiminnan käynnistämisestä. Tarvittavat laitteet olisi saatu lainaan Philipsiltä. Ehdotukseen suhtauduttiin kielteisesti, koska asiaa ei pidetty Yleisradiossa ajankohtaisena. Kahden vuoden kuluttua Valtion Teknillisen Tutkimuslaitoksen aloite sai saman kohtalon. Johtokunta pysyi linjassaan, vaikka seuraavaksi aloitteentekijänä oli Yleisradion oma tekninen neuvottelukunta.

Ensimmäisen kerran toimiva tv-laitteisto esiteltiin suomalaisyleisölle marraskuussa 1950. Järjestelyistä vastasivat amerikkalainen General Electric ja sen paikallinen edustaja Anglo Nordic sekä Yleisradio ja Helsingin olympialaisten järjestelytoimikunta. Tempaus tehtiin Helsingin olympialaisten televisiointia ajatellen. Olympialaiset jäivät kuitenkin viimeisiksi, joita ei televisioitu, vaikka jo vuonna 1936 pidetyt Berliinin olympialaiset televisioitiin silloisen huipputekniikan mukaisesti. Samalla saksalaistekniikalla oli ollut tarkoitus kuvata myös Helsingissä järjestettävät vuoden 1940 olympialaiset. Televisiointisopimus Saksan postiministerin sekä Suomen olympiakomitean ja Yleisradion kanssa allekirjoitettiin kesäkuussa 1939 - vain muutama kuukausi ennen toisen maailman sodan puhkeamista.

Radioamatöörit ja Tesvisio

Koska Yleisradio ei ryhtynyt televisiointiasioita edistämään, kääntyi Yleisradion teknisen neuvottelukunnan jäsenenä toiminut professori Jouko Pohjanpalo Radioinsinööriseuran puoleen syksyllä 1954. Seuraan perustettiin televisiokerho, joka toimi yhdessä Teknillisen Korkeakoulun teekkareiden kanssa. Ensimmäiseksi kerhossa rakennettiin televisiotoiminnan opetustehtäviin soveltuva televisiolähetin. Lähetysasema ja studio valmistuivat TKK:n sähkölaboratorion tiloihin talkootyöllä.

Teknillisen Korkeakoulun sähkölaboratorio oli Suomen ensimmäisen julkisen tv-ohjelman lähetyspaikka. Kello oli kaksi iltapäivällä 24. toukokuuta 1955, kun eetteriin ryhdyttiin lähettämään virityskuvaa ja musiikkia. Ohjelmallinen osuus alkoi 16.30. Aikaa oli varattu tunnin verran. Juontajina toimivat Lasse Pöysti ja Runar Heljo. Ohjelmassa lauloi Kipparikvartetti. Muita esiintyjiä olivat Rauha Rentola, Nils Brandt, Maikki Länsiö ja Birgitta Ulfsson. Kaksikielinen lähetys onnistui herättämään valtavasti myönteistä huomiota, vaikka maassamme oli tuolloin vain 15 televisiovastaanotinta.

Tekniikan Edistämissäatiö tuki Radioinsinööriseuran tv-kerhon toimintaa perustamalla erillisen tv-rahaston 1956. Rahaston turvin Tekniikan Edistämissäatiö sai Posti- ja Lennätinhallitukselta luvan 26.5.1956 harjoittaa televisiotoimintaa. TV-aseman nimeksi tuli säätion mukaan TES-TV, vuonna 1959 yhtiö muutti nimensä Tesvisioksi. Toimintaa laajenettiin Tampereelle ja Turkuun. Ensimmäiset televisiomainokset nähtiin jo vuonna 1956. Teekkareiden tempauksesta alkaneen tv-yhtiön koko osakekanta siirtyi Yleisradion hallintaan tammikuussa 1964. Sen varaan rakennettiin TV 2, jonka lähetykset näkyivät aluksi vain Helsingin, Tampereen ja Turun välisellä alueella.

Suomen Televisio

Yleisradion oma televisiotoiminta käynnistyi toimintamahdollisuuksia kartoittaneen laajan tutkimuksen jälkeen. Johtokunta esitti tutkimuksesta tehdyssä muistiossa toukokuussa 1956 Yleisradion hallintoneuvostolle toiminnan koeluontoisesta aloittamisesta. Lupa myönnettiin lisäselvitysten perusteella joulukuussa 1956.

Heti seuraavan vuoden alussa asennettiin stadionin torniin lähetin, joka mahdollisti koelähetykset. Studiotilat remontoitiin Pasilan radioasemalle. Rahoitus suunniteltiin perustuvan tv-lupamaksuihin. Koska vastaanottimia ei maassa ollut kovinkaan monta, oli toimintaa rahoitettava myös tv-mainoksilla. Suomen Televisio aloitti säännöllisen ohjelmatoiminnan 1.1.1958. Ensimmäisenä toimivuotena tv-lupia lunastettiin 7 500. Vuonna 1960 lupia tilastoitiin jo satatuhatta ja vuosikymmenen lopussa katselualueen saavuttaessa 98 % väestöstä, ylittyi miljoonan luvan raja.

Yleisradion koelähetykset aloittivat uuden aikakauden. Tallinnan tv:n suomenkielisiä lähetyksiä oli ollut mahdollista seurata Hämeenlinnassa saakka. Teekkareiden lähetykset näkyivät vain pienellä alueella. Rannikkoalueilla innokkaimmat tavoittelivat ruutuihin Tukholman ja Leningradin tv:n ohjelmia.

Haukutaanko tv - niin kuin radiokin aikanaan?

Maailman televisioitunein maa vuonna 1957 oli Yhdysvallat. Television arvostelijat ruotivat amerikkalaisten muuttunutta elämäntyyliä ja pelottelivat television turmelevalla vaikutuksella. Puhuttiin televisio-idiotismista. Miten suomalaiset kotiäidit saattoivat enää tehdä käsitöitään, kun televisio vaati jatkuvaa seuraamista ja vielä hieman hämärässä huoneessa. Amerikassa television ääreen kokoonnuttiin jopa aterioimaan. Lapset olivat erityisen huolenpidon kohteina. Varsinkin kaupallisten kanavien lähetykset sisälsivät paljon sellaista, mikä olisi pitänyt kieltää lapsilta. Tämän nähtiin onneksi johtuvan ennemminkin ohjelman laadusta kuin itse laitteen

olemassaolosta. Kaikesta huolimatta suomalaiskotienkin olohuoneet kalustettiin uuden tulokkaan määräämällä tavalla. Viimeistään 1960-luvun kuluessa kirjalyly, sohva ja sohvapöytä sekä lepotuoli tai aikanaan muodikas pyörivä tv-tuoli saivat nykyisen paikkansa olohuoneessa.

Monelta kannalta Kotiliedessä 1957 asiaa pohtinut tohtori Kosti Huuhka oli optimistinen television tulon suhteen: "Ei ole mitään aihetta suhtautua television tuloon synkin aatoksin. Yleisradion käsissä siitä muodostuu epäilemättä samoilla linjoilla toimiva - ja yhtä haukuttu kulttuurilaitos kuin radiostakin, jonka ohjelman laadusta meillä kuitenkin on aina jonkinlaiset takuut. Muutaman vuosikymmenen kuluttua saattaa televisioherroilla olla samanlaiset pulmat kuin nykyisin radiolla: millaista ohjelman pitäisi olla, että se kiinnostaisi ihmisiä?"

Ohjelmien sisältö ei kuitenkaan tohtori Huuhkan mielestä voinut olla ainainen ongelma. Hän aavisteli, että ennen pitkää "alkaakin taas jonkin uuden keksinnön levittäytyminen Suomenniemelle".

MTV

Televisio mainonnan välineenä oli uusi ja kiehtova alue 1950-luvulla. Samoihin aikoihin syksyllä 1955, kun Saksan ja Englannin kaupalliset televisiot olivat aloittaneet toimintansa, lähetti Suomen Ilmoittajat ry:n elokuvavaliokunta Yleisradiolle kirjelmän tv-mainonnan aloittamisesta myös Suomessa. Kirjelmän oli allekirjoittanut 140 Suomen suurinta mainostajaa.

Maininta mainonnan käytöstä toiminnan rahoittamiseksi riippumattoman yhtiön nimissä sisältyi Yleisradion johtokunnan toukokuussa 1956 jätettyyn esitykseen televisiotoiminnan aloittamisesta maassamme. Kesällä joukko yritysjohtajia tutustui Englannin kaupalliseen televisioon. Ja joulukuussa Yleisradion hallintoneuvosto myöntyi johtokunnan esitykseen. Oy Mainos-TV-Reklam Ab:n perustavassa kokouksessa 29.4.1957 merkittiin osakkeenomistajiksi 108 yritystä Suomen Ilmoittajat ry:n, Suomen Mainostoimistojen liiton ja Filmivalmistajain liiton jäsenistä. Heinäkuun alussa tehtiin sopimus Yleisradion kanssa lähetyssajan vuokraamisesta.

Toiminnan alku oli vaatimaton. Toimitiloiksi oli vuokrattu kaksi huonetta. Osa kalusteista saatiin lahjoituksena Suomen Teollisuusliitosta. Vuonna 1957 töitä tehtiin 4 henkilön voimin. Seuraavana vuonna henkilöstön määrä kasvoi yhdeksään. Vuoden loppuun mennessä 40 mainostajaa oli käyttänyt tv-mainoksia markkinoinnissaan. Reilun minuutin mittaisia mainospaloja oli lähetetty yhteensä 120. Ennen kuin Mainos-TV hankki omat tekniset tuotantovälilinet, oli käytössä vain Yleisradion kamerat ja studiotilat. Mainos-TV:llä oli vuoden 1958 alussa 50 minuuttia aikaa lähetyksiltä kohti. Lähetyssaika maksoi 15,6 miljoonaa markkaa. Seuraavana vuonna lasku oli jo 53.6 miljoonaa.

Yhtiö kärsi mainostoimistomaisesta imagosta. Yhdeksi syyksi on mainittu viranomaisten suhtautuminen ja toisena vahvana tekijänä pidettiin yhtiön nimen muotoa. Nimiasiat puhuttivat aika ajoin, mutta parempaa ei edes yleisökilpailuilla löytynyt. Kutsumanimeksi vakiintui pian pelkkä Mainos-TV ja kansainvälisissä yhteyksissä yhtiöstä käytettiin merkintää Oy Mainos. Aivan luonnostaan nimi lyheni kirjainyhdistelmäksi MTV, vaikka Unkarin televisioyhtiö käytti samaa tunnusta. Pöllölogo ideoitiin yhtiön tunnuksiksi helsinkiläisessä mainostoimisto Mainos Taucherissa 1957.

Televisiomainokset jakoivat katsojien mielipiteitä. Vuonna 1963 keskusteluun otti kantaa mainonnan tekijä Aila Nortaja: "- mutta ne, jotka haluavat mainospalat kokonaan pois televisiosta, eivät varmastikaan tiedä, että kaikki televisioyhtiöt ovat täysin riippuvaisia mainospaloista saaduista tuloista. Olisi hyvä muistaa, että jos mainonta poistetaan kuvaruuduista, niin kaksi lähetintä, Tesvisio ja Mainos-TV, pimenevät kokonaan ja vaikka katselumaksu korotettaisiin kaksinkertaiseksi, niin Suomen Televisiokin pimenisi lähes puoleen. Laajentumisesta ja kehittämisestä ei enää voitaisi puhua. Muissa Pohjoismaissa, joissa vielä ei ole mainontaa televisiossa, on jo tunnustettu, ettei lupamaksujen lisääntyminen enää ole sitä suuruusluokkaa, että se antaisi mahdollisuuden laajentaa näkyvyysaluetta tai lisätä lähetyssaikaa."

Iris Haikonen, 2/2005